

Bartosz Michalski
Uniwersytet Wrocławski

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) wobec wybranych problemów ekonomicznych

OECD policy towards selected economic problems

Key words: OECD, economic growth and development, foreign direct investment, corporate governance, financial crisis.

Powstanie OECD oraz jej główne cele

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. *Organisation for Economic Cooperation and Development*, OECD) istnieje od roku 1961. Jej poprzedniczką była Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej (ang. *Organisation for European Economic Cooperation*, OEEC), której główne zadania koncentrowały się wokół kwestii odbudowy Europy z powojennych zniszczeń, głównie przy użyciu środków finansowych przewidzianych w planie Marshalla. Z biegiem czasu, wraz z pogłębianiem integracji gospodarczej w Europie oraz intensyfikacją powiązań w ramach całej gospodarki światowej, a tym samym postępującą współzależnością, pojawiła się konieczność ustanowienia forum, które zrzeszałoby najlepiej rozwinięte gospodarczo kraje. Można przypuszczać, iż chciano w ten sposób utrwalić ukształtowany po II wojnie światowej gospodarczy podział świata, co wiązało się z koniecznością podjęcia współpracy opartej o szerszą formułę i skupiającej się na realizacji konkretnych pomysłów, które przekładałyby się na stopniowe zmiany (reformy) architektury światowej gospodarki.

W tym celu 14 grudnia 1960 roku podpisano konwencję założycielską (ang. *Convention on the Organisation for Economic Cooperation and Development*), która wskazuje jedynie wiązkę ogólnych celów gospodarczych (zob. art. 1 Konwencji):

- zrównoważone tempo wzrostu gospodarczego i zatrudnienia,
- rosnący standard życia,
- utrzymanie finansowej stabilności,
- rozwój gospodarki światowej.

Warto zwrócić uwagę, że powyższe zadania wpisywały się niejako w działania polityczne na świecie, które naznaczone były tragedią nieodległej wojny¹. Zgodnie z nimi

¹ Nie mniej ciekawym aspektem może okazać się to, że OECD zdominowana początkowo przez państwa europejskie (zob. niżej) stała się forum *de facto* integrującym kraje, które w latach 60. XX wieku były członkami dwóch odrębnych organizacji – Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG, powołanej do życia 25 marca 1957 roku) oraz Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA, powołanego do życia 4 stycznia 1960 roku, a więc niecały rok przed podpisaniem konwencji założycielskiej OECD). Można zatem sądzić, iż w obliczu narastających napięć związanych z zimną wojną OECD miała stać się niejako gospodarczym ramieniem Zachodu, a wśród krajów powołujących do życia OECD byli wszyscy ówczesni członkowie NATO. Warto również pamiętać, że rok 1960 przyniósł niepodległość wielu krajom afrykańskim, co jednocześnie rozpoczęło ideologiczną rywalizację o sojuszników na tym kontynencie. Były europejskie mocarstwa kolonialne, chcąc utrzymać tam wpływy i jednocześnie wziąć na siebie część odpowiedzialności za kolonialne dziedzictwo, musiały utworzyć organizację międzynarodową, niezaangażowaną bezpośrednio, lecz oferującą nowo powstałym krajom zinstytucjonalizowane wsparcie. Innym symbolicznym wydarzeniem, uznawanym za początek zimnej wojny, które miało miejsce w roku 1960 było wystąpienia sowieckiego przywódcy Nikity Chruszczowa w ONZ (12 września).

pokój międzynarodowy powinien być budowany w oparciu o kilka stabilnych filarów, gdzie jednym z nich byłaby właśnie sprawnie funkcjonująca, stabilna gospodarka, pozwalająca podnosić standard życia i przeciwdziałać w ten sposób jakimkolwiek próbom wznowiania sporów militarnych, których *stricte* gospodarczo-społeczną konsekwencją byłaby m.in. utrata wypracowanego dobrobytu. Jednocześnie sama instytucja państwa, zgodnie z dominującym wówczas podejściem keynesowskim, miała gwarantować, iż redystrybucja korzyści będących pochodną wzrostu i rozwoju gospodarczego będzie właściwa i przełoży się na utrwalenie strukturalnych warunków ekspansji.

Powołanie do życia OECD jako płaszczyzny wzajemnych konsultacji oraz współpracy w sferach mających szczególne znaczenie dla krajów wysokorozwiniętych² miało przyczynić się do bardziej efektywnego wykorzystania posiadanych zasobów. W tym celu przewidziano, że organizacja nie może być klubem zamkniętym na nowe inicjatywy i członków. W konsekwencji wśród najważniejszych zasad wprowadzono zapisy mające zagwarantować realizację tych ambitnych założeń. Uznano, że powinna istnieć możliwość podejmowania decyzji, które byłyby wiążące dla wszystkich członków, formułowania rekomendacji oraz zawierania innych porozumień z krajami członkowskimi, nieczłonkowskimi, jak i innymi organizacjami międzynarodowymi (art. 5 konwencji założycielskiej).

Według stanu na II połowę roku 2009 OECD zrzesza 30 państw członkowskich³, dysponuje rocznym budżetem w wysokości 320 mln EUR⁴, a jej główna działalność koncentruje się na promowaniu określonych kierunków działań podejmowanych w ramach narodowej oraz międzynarodowej polityki gospodarczej. Misją OECD jest hasło zakładające uczynienie gospodarki światowej silniejszą, czystsza oraz bardziej sprawiedliwą (ang. *For a*

² Określenie „kraje wysokorozwinięte” miało i ma nadal raczej charakter umowny, gdyż OECD zrzesza i zamierza przyjąć do swojego grona kraje o dość zróżnicowanym potencjale. Tym samym trudno jest wskazać na jedno jednoznaczne kryterium, którego spełnienie pozwala ubiegać się o status członka. Z drugiej jednak strony kraje członkowskie OECD generują ok. 75–80% światowych obrotów handlowych oraz mają ok. 60%-owy udział w światowym dochodzie narodowym (wg parytetu siły nabywczej), co pozwala twierdzić, iż stanowią one światową czołówkę gospodarczą.

³ Konwencję założycielską ratyfikowało pierwotnie 20 krajów (Austria, Belgia, Dania, Francja, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Islandia, Holandia, Kanada, Luksemburg, Niemcy, Norwegia, Portugalia, Stany Zjednoczone, Szwecja, Szwajcaria, Turcja, Wielka Brytania, Włochy). Kolejnym krajami członkowskimi zostały (w nawiasie rok ratyfikacji konwencji): Australia (1971), Czechy (1995), Finlandia (1969), Węgry (1996), Japonia (1964), Korea Płd. (1996), Meksyk (1994), Nowa Zelandia (1973), Polska (1996), Słowacja (2000). Dane za: http://www.oecd.org/document/58/0,3343,en_2649_201185_1889402_1_1_1_1,00.html (pobrano 26.10.2009). Obecnie rozpatrywane są wnioski o członkostwo Chile, Estonii, Izraela, Rosji oraz Słowenii. W nieodległej perspektywie możliwe jest także zaproszenie Brazylii, Chin, Indii, Indonezji oraz Republiki Południowej Afryki.

⁴ Ciężar finansowania spoczywa głównie na Stanach Zjednoczonych (ok. 25%), Japonii (14%) oraz Niemczech (9%). Udział Polski oscyluje wokół 1%. Dane za: http://www.oecd.org/document/14/0,3343,en_2649_201185_31420750_1_1_1_1,00.html (pobrano 26.10.2009).

stronger, cleaner, fairer world economy). W tym celu OECD publikuje liczne raporty, studia porównawcze oraz sprawozdania, w których analizuje pojawiające się wyzwania, problemy czy krótkoterminowe zadania, przedstawiając przy tym możliwe rozwiązania. Tym samym dorobek ten może stanowić wartościowe źródło informacji dla krajów rozwijających się, które w pewnym stopniu naśladują (lub zmuszone są naśladować) pewne schematy interwencji gospodarczej państwa, której zadaniem jest m.in. wzmocnienie perspektyw dalszego wzrostu i rozwoju gospodarczego⁵.

Struktura organizacyjna OECD w obliczu złożoności i wielowymiarowości kwestii związanych z rozwojem gospodarczym, wzrostem zatrudnienia, poprawą standardu życia, stabilnością finansową oraz intensyfikacją powiązań handlowych i kapitałowych ulegała niejako naturalnej tendencji ku specjalizacji. Oprócz kilkunastu dyrektoriatów i departamentów działających w ramach Sekretariatu Ogólnego⁶, dziesięciu organów specjalnych⁷, działa jeszcze ok. 250 komitetów, grup roboczych oraz eksperckich.

Wobec powyższego bogaty dorobek OECD umożliwia przeprowadzenie analizy współczesnych wyzwań i problemów natury ekonomicznej, które systematycznie doświadczają gospodarkę światową. Z uwagi na rozległość problematyki nie jest jednak to zadanie łatwe, wymaga więc ono siłą rzeczy bardzo syntetycznego – by nie powiedzieć skrótowego – podejścia, naświetlającego jedynie wybrane (!) kwestie o charakterze ekonomiczno-finansowym (pamiętając jednocześnie o ich powiązaniu z problemami natury środowiskowej, społecznej, technologicznej itp.). Należy wśród nich wskazać przede wszystkim zagadnienia zarówno o charakterze strategicznym i przez to długofalowym (zasady funkcjonowania gospodarki światowej, liberalizacja handlu i przepływów kapitałowych, rozwój i jego bariery w krajach rozwijających się i słabo rozwiniętych, bezpośrednie inwestycje zagraniczne), jak i kwestie bieżące, będące w pewnej mierze nieuniknioną konsekwencją przyjętego ładu (np. różnego typu kryzysy) oraz wynikające z naturalnych zmian koniunktury gospodarczej⁸.

⁵ Nową inicjatywą OECD jest uruchomienie biblioteki cyfrowej (<http://www.oecdilibrary.org/oecd/>), która umożliwia dostęp do zasobów. Z drugiej strony jednak korzystanie z nich jest płatne, co w pewnej mierze stoi w sprzeczności z ideą zakładającą powszechne promowanie określonego modelu polityki gospodarczej i reform strukturalnych.

⁶ Zajmujących się m.in. kwestiami rozwoju, pomocy gospodarczej, edukacji, rynku pracy, małych i średnich przedsiębiorstw, ochrony środowiska, finansów, nauki, technologii, statystyki, podatków czy rolnictwa. Zob. http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_36734052_36734103_37241660_1_1_1_1,00.html (pobrano 26.10.2009).

⁷ Zajmujących się m.in. kwestiami pomocy Afryce, transportem, praniem brudnych pieniędzy, energią.

⁸ Każdy z wymienionych problemów stanowi zatem zagadnienie, któremu można by poświęcić osobne opracowanie (z monografią włącznie). Tym bardziej stawia to Autora przed trudnym zadaniem dokonania

Punktem wyjścia są więc tutaj roczne sprawozdania z działalności organizacji, uzupełnione o opracowania poświęcone konkretnym zagadnieniom. Z uwagi na rozległość problematyki Autor ograniczył się zasadniczo do omówienia kwestii, które skupiały uwagę analizowanej organizacji głównie w okresie 2005–2008⁹, choć tam, gdzie to było konieczne przeanalizowano także działania, które miały miejsce wcześniej.

Współczesny ład światowy a problem wzrostu i rozwoju gospodarczego

Wielowymiarowy proces liberalizacji, odnoszący się nie tylko do reguł międzynarodowej współpracy, lecz także do roli państwa we współczesnej gospodarce, współcześnie stanowi zasadniczą determinantę wzrostu i rozwoju gospodarczego. Tym samym zadaniem OECD jest monitorowanie dokonujących się przekształceń i modeli wdrażania szczegółowych rozwiązań w ramach polityki gospodarczej na całym świecie. Studia porównawcze pozwalają sformułować stosowne rekomendacje, wyznaczając w ten sposób sekwencję działań kluczowych dla realizacji strategicznego celu, jakim ostatecznie pozostaje poprawa standardu życia.

W analizowanym okresie OECD przyjmowała za słuszne powszechnie panujące podejście, zgodnie z którym wolny handel oraz właściwa polityka gospodarcza realizowana na poziomie narodowym są najważniejszymi czynnikami wzrostu i rozwoju gospodarczego. Tym samym zdaniem omawianej organizacji wysiłek społeczności międzynarodowej powinien iść nie tylko w kierunku poprawy warunków dla wymiany światowej (w tym likwidacji barier celnych oraz instrumentów pozataryfowych, zwłaszcza regulacji technicznych, rozbudowy infrastruktury transportowej i logistycznej istotnej dla sprawnego funkcjonowania rynków), lecz także koncentrować się na równie istotnych reformach strukturalnych, a wśród nich w szczególności na wzmocnieniu konkurencji na rynkach (co wiąże się z koniecznością prowadzenia kompleksowej polityki konkurencji¹⁰), koniecznego wsparcia dla innowacyjności, budowy stabilnego ładu korporacyjnego (ang. *corporate governance*) czy prowadzenia właściwej polityki na poziomie krajowym oraz współpracy

odpowiedniej selekcji i zaprezentowania tych kwestii, które można obiektywnie uznać za kluczowe. Wobec tego przyjęto podejście, zgodnie z którym omówione problemy zasadniczo wpisują się w wymienione wyżej ogólne cele organizacji oraz stanowią oś współcześnie prowadzonych dyskusji na forum OECD.

⁹ Wstępnej selekcji problemów omówionych w dalszej części opracowania dokonano głównie w oparciu o raporty roczne tj. OECD, *Annual Report 2006*, OECD, *Annual Report 2007*, OECD, *Annual Report 2008* oraz OECD, *Annual Report 2009*. Wszystkie inne istotne treści oznaczone są stosownym przypisem.

¹⁰ Zob. szerzej B. Michalski, *Międzynarodowa koordynacja polityki konkurencji. Budowa ładu konkurencyjnego w gospodarce światowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 111–156.

międzynarodowej odnoszącej się do kwestii stymulowania napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Rzecz jasna redefinicja roli państwa we współczesnej gospodarce ogranicza możliwości jego oddziaływania na mechanizmy rynkowe, co sprawia, że tzw. prorozwojowa interwencja z wykorzystaniem instrumentów administracyjnych musi mieć zasadniczo charakter zgodny z istotą i duchem mechanizmów wolnorynkowych (konkurencyjnych). Jednakże taki model polityki nakłada na decydentów szereg istotnych zagrożeń zarówno w krajach wysoko rozwiniętych, jak i (choć może przede wszystkim) w krajach rozwijających się i słabo rozwiniętych. W sytuacji, w której generalnie nikt nie neguje korzyści będących efektem liberalizacji handlu międzynarodowego, pojawia się jakkolwiek cała lista istotnych wyzwań związanych z dystrybucją wspomnianych korzyści, redukcją preferencji handlowych, ograniczeniem dochodów do budżetu państwa czy też koniecznością modernizacji systemów podatkowych. To ostatnie zagadnienie rzadko kiedy – z uwagi na jego polityczny wymiar – jest zadaniem łatwym i niewzbudzającym żadnych społecznych kontrowersji. W przypadku krajów najslabiej rozwiniętych trudno sobie wyobrazić zgodę na rezygnację z cel stanowiących główne źródło dochodów i decydujących tym samym o finansowej kondycji budżetu¹¹ czy też wprowadzeniu takich reform podatkowych, które mogłyby skutkować pogłębieniem się dysproporcji dochodowych (*vide* dyskusja dot. liniowego podatku od dochodów osobistych).

W warunkach globalnego spowolnienia gospodarczego na sile przybrała ponadto dyskusja, w ramach której zaakcentowano problem ograniczonej swobody decyzji aktorów politycznych w zakresie jakichkolwiek zmian odnośnie podatków. Z jednej strony bowiem podjęto próby stymulowania wzrostu poprzez zwiększenie wydatków budżetowych (co w oczywisty sposób wyklucza obniżkę podatków), z drugiej jednak istnieje świadomość faktu, że dobry system podatkowy powinien w takich warunkach stymulować w krótkim okresie popyt (konsumpcję), a jednocześnie w okresie długim umożliwić wzrost podaży (produkcji). Odpowiednia struktura i skala obciążeń podatkowych daje wobec tego możliwość wsparcia inwestycji (krajowych i zagranicznych), wzrostu produktywności oraz przedsiębiorczości (zwłaszcza rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw, które uznawane są za sektor

¹¹ Nawet jeśli w tym kontekście pojawia się kontrargument, że efektem liberalizacji w sferze podatkowej będzie kreacja handlu, nie jest on wystarczająco przekonujący, bowiem utrata dochodów do budżetu jest w takiej sytuacji jak najbardziej realna (pewna), natomiast wzrost wpływów w efekcie kreacji handlu jedynie mniej lub bardziej prawdopodobny. To sprawia, że realizacja wielu gospodarczo i politycznie ambitnych przedsięwzięć strategicznych rozbija się najczęściej o perspektywę krótkiego okresu.

najbardziej innowacyjny i kluczowy z perspektywy nowych miejsc pracy w każdej gospodarce).

Z perspektywy krajów rozwiniętych z kolei coraz poważniejszym problemem, stanowiącym istotną barierę dla ekspansji fiskalnej, jest zjawisko unikania opodatkowania (ang. *tax evasion*) przy wykorzystaniu jurysdykcji/terytoriów stosujących tzw. szkodliwą konkurencję podatkową (popularnie określaną mianem rajów podatkowych, ang. *tax haven*). OECD od lat pozostaje jednym z najaktywniejszych promotorów międzynarodowej współpracy w tej sferze, kładąc akcent na wypracowanie procedur umożliwiających wymianę informacji, zwalczania procederu prania brudnych pieniędzy¹² czy w drodze dwustronnych umów uporządkowania problemu podwójnego opodatkowania dochodów.

Wpływy podatkowe w przypadku krajów rozwiniętych determinują również możliwość realizacji wsparcia dla krajowych eksporterów. Z perspektywy celów przypisywanych doktrynie wolnego handlu są to działania raczej szkodzące ich osiągnięciu, jednak w sytuacji kurczących się rozmiarów konsumpcji na rynkach zagranicznych kraje, które dzięki zasobności własnego budżetu mogą sobie pozwolić na finansowanie różnych instrumentów pomocy, łatwo z nich nie zrezygnują. Zasadniczym zagadnieniem jest tu bowiem świadomość tego, jak wielki wpływ na koniunkturę gospodarczą mają sektory zorientowane na rynki międzynarodowe¹³.

W ocenie OECD właściwym kierunkiem działań jest zatem przyjęcie porozumienia, które regulowałoby zakres pomocy dla eksporterów w sposób zgodny z celami rozwojowymi¹⁴. Jednocześnie pozwoliłoby to także uporządkować kwestie pożyczek oraz transferów funduszy pomocowych dla krajów rozwijających się i umożliwiłoby budowę spójnego systemu wsparcia w ramach inicjatywy *Aid for Trade*¹⁵ oraz wzmocnienie więzi handlowych między krajami tzw. Południa (ang. *South-South trade*).

¹² Zob. aktywność *Financial Task Force on Money Laundering* (<http://www.fatf-gafi.org>).

¹³ Na marginesie należy także dodać, że zapewnienia odnośnie chęci dążenia do ukształtowania się w skali całej gospodarki światowej międzynarodowego podziału pracy zgodnie z kryteriami ekonomicznej racjonalności, produktywności itp. dalece odbiegają od rzeczywistości. Dzieje się tak m.in. dlatego, że współcześnie polityczne znaczenie państw na arenie międzynarodowej jest w dużej mierze pochodną ich gospodarczej siły.

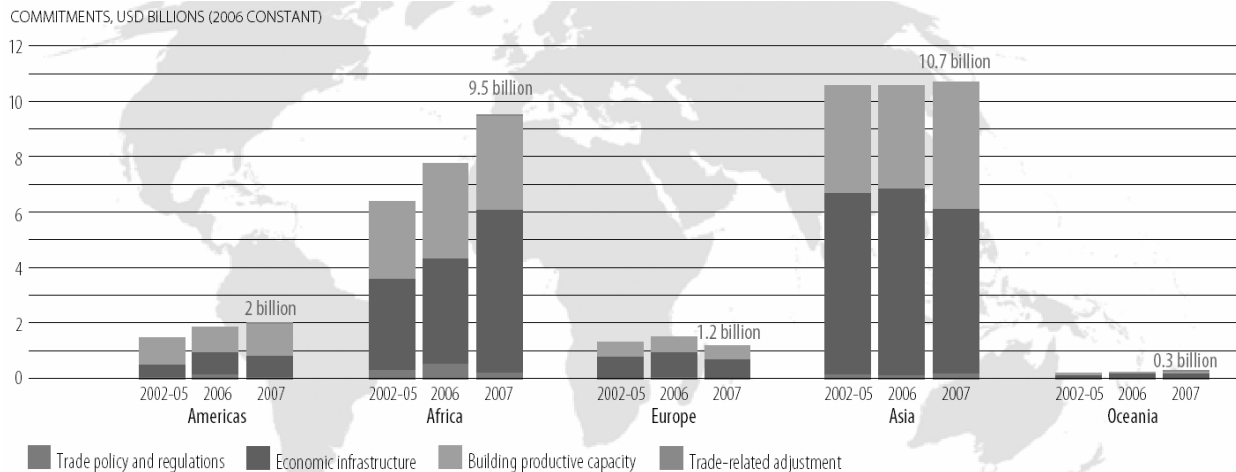
¹⁴ W ramach OECD funkcjonuje porozumienie o charakterze dżentelmeńskim (ang. *Arrangement on Officially Supported Export Credits*), które nie jest oficjalnym aktem OECD. Zob. OECD, *Arrangement on Officially Supported Export Credits – July 2009 Revision*, TAD/PG(2009)21, 05.08.2009.

¹⁵ Szczegółowym studium poświęconym tej inicjatywie jest OECD, *Aid for Trade at a Glance 2009: Maintaining Momentum*, Paris 06.07.2009. Zob. także M. Hayashikawa, *Trading Out of Poverty. How Aid for Trade Can Help*, "OECD Journal of Development", Vol. 10/1. Na temat samej inicjatywy zob. także D. Kopiński, *Inicjatywa „Aid for Trade” a liberalizacja handlu światowego*, [w:] *Procesy globalizacji i integracji w warunkach współczesnej gospodarki światowej. Wybrane problemy*, T. Sporek (red.), Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice 2009.

Nie mniej ważną kwestią jest ponadto zdolność do stałego finansowania rozbudowy i modernizacji infrastruktury, stanowiącej warunek konieczny zarówno dla samego wzrostu i rozwoju gospodarczego, jak i poprawy atrakcyjności inwestycyjnej określonych lokalizacji.

Rysunek 1.

**Działania finansowane w ramach *Aid for Trade*
w ujęciu regionalnym (USD, ceny stałe 2006)**

źródło: OECD, *Aid for Trade at a Glance 2009: Maintaining Momentum*, Paris 06.07.2009, s. 59.

Istotnym problemem jest także równomierność samej liberalizacji w sensie otwarcia poszczególnych sektorów gospodarki na swobodę wymiany. Szczególne znaczenie ma tutaj w ocenie OECD rolnictwo, które wciąż korzysta ze wsparcia¹⁶ i nie jest/nie będzie w najbliższym czasie przygotowane (a nawet można stwierdzić, że z uwagi na specyfikę tego sektora nie jest to w ogóle możliwe) na pełne urynkowienie. Postulowany od lat *decoupling* (termin ten można przetłumaczyć jako „rozprzęganie”) polegający na oddzieleniu dopłat bezpośrednich od decyzji dotyczących wielkości produkcji rolnej w wielu krajach (zwłaszcza w Unii Europejskiej) przebiega bardzo opornie. Bez osiągnięcia konsensusu w tej materii impas w negocjacjach toczonych na forum Światowej Organizacji Handlu (WTO) będzie trwał nadal. Dodatkowym zagrożeniem dla rolnictwa może okazać się także wzrost tendencji

¹⁶ Średnie wsparcie dla producentów rolnych w krajach OECD kształtowało się w latach 2006–2008 na poziomie 23% przychodów. Najniższe wartości zanotowano w Nowej Zelandii (1%), Australii (6%) i Stanach Zjednoczonych (10%), najwyższe natomiast w Japonii (49%), Islandii (58%), Szwajcarii (60%), Korei Południowej (61%) oraz Norwegii (62%). Dane za: http://www.oecd.org/document/54/0,3343,en_2649_33773_43202422_1_1_1_37401,00.html (pobrano 09.11.2009).

protekcjonistycznych będący konsekwencją spadku cen artykułów rolnych po okresie ich dynamicznego wzrostu, który miał miejsce w latach 2006–2008¹⁷.

Obiecująco rysuje się natomiast perspektywa liberalizacji, a tym samym zwiększenie znaczenia sektora usługowego jako motoru wzrostu i rozwoju gospodarczego. Szybka dyfuzja wiedzy, a wraz z nią transfer technologii, sprzyja tworzeniu nowych miejsc pracy, a także prowadzi, co obserwuje się szczególnie w krajach rozwijających się, do silnej polaryzacji przewag komparatywnych i wąskiej specjalizacji branżowej.

OECD zwraca ponadto uwagę, że wysiłek wyrażający się w podejmowaniu reform strukturalnych (jeśli znajdują się na nie środki) nie musi oznaczać automatycznej poprawy, gdyż wiele krajów słabo rozwiniętych (szczególnie charakterystyczne jest to dla Afryki Subsaharyjskiej) musi borykać się z przeszkodami, których w zasadzie nie są w stanie zmienić. Chodzi tu przede wszystkim o brak dostępu do morza, co znacząco utrudnia budowę trwałych więzi handlowych lub strukturę eksportu, która nie pozwala na dywersyfikację źródeł dochodów i tym samym możliwość uniknięcia ryzyka ewentualnego globalnego spowolnienia.

W analizowanym okresie (lata 2005–2008) OECD zwróciła ponadto uwagę na szereg szczegółowych problemów, które się wówczas pojawiały, a które mogły stać się (i w wielu przypadkach obawy te znalazły swoje potwierdzenie w praktyce) nową barierą dla wzrostu i rozwoju gospodarczego. Były nimi zwłaszcza:

- rosnące ceny surowców energetycznych,
- wzrost inflacji jako pochodna konieczności dokonywania droższych zakupów surowców oraz artykułów rolnych,
- nadmierna ekspansja na gruncie polityki pieniężnej (której wiarygodność jest kluczowym problemem z perspektywy zrównoważonego wzrostu) w postaci utrzymywania przez długi czas bardzo niskich stóp procentowych, ułatwiających ekspansję kredytową na rynku nieruchomości i grożących w ten sposób destabilizacją sektora bankowego, a wraz z nią całej gospodarki,
- rosnące znaczenie bloku BRIC/BRIICS¹⁸, zwłaszcza Chin i Indii, które utrzymały dodatkowo tempo wzrostu gospodarczego, a rosnący w tych krajach popyt wpłynął

¹⁷ Wzrost ten, jak wskazuje OECD, był spowodowany zarówno czynnikami krótkoterminowymi (niekorzystne zjawiska pogodowe, słabsze zbiory, spekulacja na rynkach rolnych), jak i długoterminowymi/strukturalnymi (zwłaszcza wzrost znaczenia alternatywnych zastosowań artykułów rolnych – produkcja biopaliw).

¹⁸ BRIC = Brazylia, Rosja, Indie, Chiny; BRIICS = Brazylia, Rosja, Indie, Indonezja, Chiny, Republika Południowej Afryki.

znacząco na kształtowanie się tendencji cenowych poszczególnych dóbr na rynkach światowych,

- konsekwencje kryzysu finansowego na amerykańskim rynku kredytów *sub-prime*¹⁹, które poprzez globalne powiązania kapitałowe i spadek zaufania do instytucji finansowych po spektakularnym upadku banku Lehman Brothers (wrzesień 2008) doprowadziły do przeniesienia zjawisk kryzysowych ze Stanów Zjednoczonych na cały świat (tzw. finansowe tsunami).

Zagadnienie bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) w warunkach zglobalizowanej gospodarki, niezależnie od poziomu rozwoju, mają kluczowe znaczenie dla dalszej poprawy warunków życia, intensyfikacji handlu międzynarodowego, transferu wiedzy oraz utrzymania pożądanego kierunku reform. W warunkach postępującej liberalizacji przepływów kapitałowych jednym z celów polityki gospodarczej jest zarazem tworzenie sprzyjających warunków dla lokowania inwestycji w określonym miejscu. OECD przywiązuje ogromną wagę do analizy kwestii związanych z przepływem inwestycji zagranicznych w skali całej gospodarki światowej, czego wyrazem są liczne publikacje poświęcone temu problemowi.

Ważnym krokiem w kierunku usystematyzowania kwestii metodologicznych prowadzonych badań stało się przyjęcie tzw. definicji wzorcowej (ang. *benchmark definition*)²⁰ i wypracowanie standardów związanych ze zbieraniem informacji, harmonizacją statystyk narodowych, umożliwiającym tym samym dokonywanie wiarygodnych porównań w skali międzynarodowej i prowadzenie dalszych badań nad aktywnością przedsiębiorstw międzynarodowych. Kwestie te są nieustannie rozwijane, bowiem muszą odpowiadać nowym trendom, zwłaszcza odnoszącym się do zjawiska transnacionalizacji działalności biznesowej,

¹⁹ Tak określono kredyty hipoteczne udzielone, jak się okazało, licznej grupie konsumentów, której wiarygodność kredytowa znacząco odbiegała od przyjętych w normalnych warunkach standardów (sprzyjały temu niskie stopy procentowe i rosnące ceny nieruchomości – bańka spekulacyjna, stanowiąc tym samym pozorne zabezpieczenie kredytu). Kredyty te były z kolei zabezpieczane emisją wątpliwej jakości obligacji. Taka działalność instytucji finansowych analizowana jest obecnie w kategoriach m.in. niczym nieograniczonej pychy tychże wyrażającej się w przekonaniu, że są zbyt duże, aby upaść (ang. *too big to fail*). To z kolei rodzi pytania o realną wolnorynkowość kapitalizmu.

²⁰ Przyjętej po raz pierwszy w roku 1983.

które utrudnia jednoznaczną klasyfikację i przyporządkowanie przepływów kapitałowych konkretnej gospodarce²¹.

Wyrazem wielkiego znaczenia problematyki BIZ na forum OECD są ponadto organizowane corocznie spotkania (organizowane wspólnie z Bankiem Światowym i/lub Konferencją Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju) poświęcone wybranym aspektom. I tak oto w analizowanym okresie (2005–2008) dotyczyły one:

- w roku 2005, podczas konferencji w Rio de Janeiro, analizy doświadczeń brazylijskich w pozyskiwaniu nowych inwestorów w konsekwencji zmian w otoczeniu prawnym i instytucjonalnym, jakie dokonały się w tym kraju oraz generalnej dyskusji nad kształtem polityki inwestycyjnej (ang. *policy framework for investment*) krajów rozwijających się, na którą składa się wiązka działań podejmowanych w ramach polityki podatkowej, konkurencji, handlowej itp.²²,
- w roku 2007, podczas konferencji w Stambule, analizy dotychczasowych doświadczeń oraz możliwości włączenia inwestorów zagranicznych w realizację projektów infrastrukturalnych (m.in. w oparciu o ideę partnerstwa publiczno-prywatnego)²³,
- w roku 2008, podczas konferencji w Paryżu, analizy najlepszych praktyk w promowaniu inwestycji zagranicznych i rozwoju²⁴.

Konferencja zaplanowana na rok 2009 (ponownie w Paryżu) ma się z kolei koncentrować na dyskusji nad kluczowymi elementami strategii ukierunkowanych na przezwyciężenie zjawisk kryzysowych i utrzymanie zrównoważonego tempa wzrostu poprzez utrzymanie otwartości rynków krajowych na napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz poprawę tych czynników otoczenia, które o tym napływie w największej mierze decydują²⁵.

Oprócz działań związanych z bieżącą koniunkturą i pojawiającymi się w powiązaniu z nią problemami OECD od dawna dąży do wypracowania pewnych standardów („reguł gry”), które społeczność międzynarodowa oraz transnarodowe korporacje mogłyby zaakceptować. Chodzi tutaj zwłaszcza o kwestie wytycznych wobec inwestorów, odpowiedzialność

²¹ Zob. szerzej OECD, *Benchmark Definition on Foreign Direct Investment*, Fourth Edition, Paris 2008, s. 17–18.

²² Zob. szerzej http://www.oecd.org/document/4/0,3343,en_2649_34893_35138884_1_1_1_1,00.html (pobrano 05.11.2009). Zob. także OECD, *Podstawy polityki na rzecz inwestycji*, Paris 2006.

²³ Zob. szerzej http://www.oecd.org/document/4/0,3343,en_2649_34893_36913519_1_1_1_1,00.html (pobrano 05.11.2009).

²⁴ Zob. szerzej http://www.oecd.org/document/12/0,3343,en_21571361_39598752_40226188_1_1_1_1,00.html (pobrano 05.11.2009).

²⁵ http://www.oecd.org/site/0,3407,en_21571361_39598752_1_1_1_1,00.html (pobrano 05.11.2009).

korporacyjną, zasady nadzoru korporacyjnego oraz zwalczanie problemu korupcji, który występuje przy okazji realizacji projektów biznesowych.

Wytyczne dla przedsiębiorstw multinarodowych/wielonarodowych (ang. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*) mają charakter rekomendacji dotyczących kwestii zatrudnienia, praw człowieka, ochrony środowiska, ujawniania informacji, zwalczania korupcji, ochrony konsumenta, konkurencji, podatków oraz nauki i technologii, których przyjęcie jest dobrowolne. Działania te stanowią konsekwencję politycznej deklaracji przyjętej 21 czerwca 1976 roku (ang. *The OECD Declaration and Decisions on International Investment and Multinational Enterprises*), która uznając rosące znaczenie inwestycji zagranicznych i działających w skali międzynarodowej przedsiębiorstw zakładała przyjęcie jednolitych reguł traktowania (zasada narodowa), rozwiązywania konfliktów oraz wzmocnienia międzynarodowej współpracy. Były one poddawane okresowym przeglądom i uzupełnieniom (ostatnia wersja pochodzi z czerwca 2000 roku), by w ten sposób wpływać na spójność działań podejmowanych przez rządy, budować przyjazny klimat inwestycyjny, a w konsekwencji przyczyniać się do zrównoważonego wzrostu i rozwoju. Przedsiębiorstwa, które decydują się stosować wspomniane wytyczne, w szczególności przyjmują na siebie następujące obowiązki, poprzez które będą²⁶:

- (1) przyczyniać się do gospodarczego, społecznego i środowiskowego postępu z myślą o osiągnięciu zrównoważonego rozwoju,
- (2) szanować prawa człowieka tych, którzy są związani z ich działalnością, zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami kraju goszczącego,
- (3) wspierać lokalne zdolności kompetencyjne poprzez bliską współpracę z lokalnymi społecznościami,
- (4) wzmacniać tworzenie kapitału ludzkiego, w szczególności poprzez tworzenie możliwości zatrudnienia i szkoleń zawodowych dla pracowników,
- (5) powstrzymać się od poszukiwania wyjątków nieprzewidzianych porządkiem prawnym z zakresu ochrony środowiska, zdrowia, bezpieczeństwa, pracy, podatków, zachęt finansowych oraz innych kwestii,
- (6) wspierać i utrzymywać zasady, rozwijać i stosować dobre praktyki ładu korporacyjnego,

²⁶ *OECD Guidelines for Multinational Enterprises. General Policies.*

- (7) rozwijać i stosować samorządne praktyki i systemy zarządzania, które utrwalają wzajemne zaufanie między przedsiębiorstwami a społecznościami,
- (8) promować świadomość pracowników w zakresie polityki korporacyjnej i rozpowszechniać jej znajomość poprzez szkolenia,
- (9) powstrzymać się od działań dyskryminujących lub dyscyplinarnych wobec pracowników przekazujących w dobrej wierze zarządowi lub kompetentnym instytucjom publicznym informacje na temat praktyk sprzecznych z obowiązującym prawem, wytycznymi lub zasadami przyjętymi przez korporację,
- (10) wspierać partnerów biznesowych, włączając w to dostawców i podwykonawców, w stosowaniu zasad korporacyjnych,
- (11) powstrzymać się od (unikać) zaangażowania w jakiegokolwiek niewłaściwe działania na szczeblu lokalnym.

Powyższe kwestie są następnie rozwijane i interpretowane w kontekście poszczególnych sfer, na które korporacja oddziałuje i w ramach których funkcjonuje (wspomniane wyżej polityka handlowa, podatkowa, konkurencji itp.). Pozostają one rzecz jasna na pewnym poziomie ogólności, by móc swoim zasięgiem objąć możliwie największą grupę zainteresowanych ich stosowaniem, podkreślając jednocześnie nadrzędny charakter ustawodawstwa krajowego, które w pierwszej kolejności reguluje wszelkie zobowiązania przedsiębiorstwa wynikające z faktu zlokalizowania inwestycji na danym obszarze.

Należy jednakowoż pamiętać, że standardy odpowiedzialności korporacyjnej wychodzą nierzadko poza formalno-prawne obowiązki. Tym samym korporacja powinna także być wyczulona na różnego typu oczekiwania definiowane przez społeczności lokalne oraz podmioty rządowe. W ten sposób osiągnięta jest zdaniem OECD swoista synergia, która znacząco wpływa na budowę wzajemnego zaufania oraz przewidywalność działań kluczowych zarówno dla prowadzenia działalności biznesowej, jak i poprawy dobrobytu gospodarczego, społecznego i środowiskowego²⁷. Wysiłki podejmowane przez analizowaną organizację skupiają się zatem na promowaniu najlepszych praktyk, wzorców współpracy, poprawy komunikacji i tym samym zrozumienia wspólnych interesów.

Formalnym postanowieniem OECD, które odnosi się do kwestii poprawnych stosunków korporacji z jej otoczeniem zewnętrznym, są *Zasady nadzoru korporacyjnego* przyjęte w roku 1999. Zostały one stworzone z myślą o tym, by wspomóc rządy państw

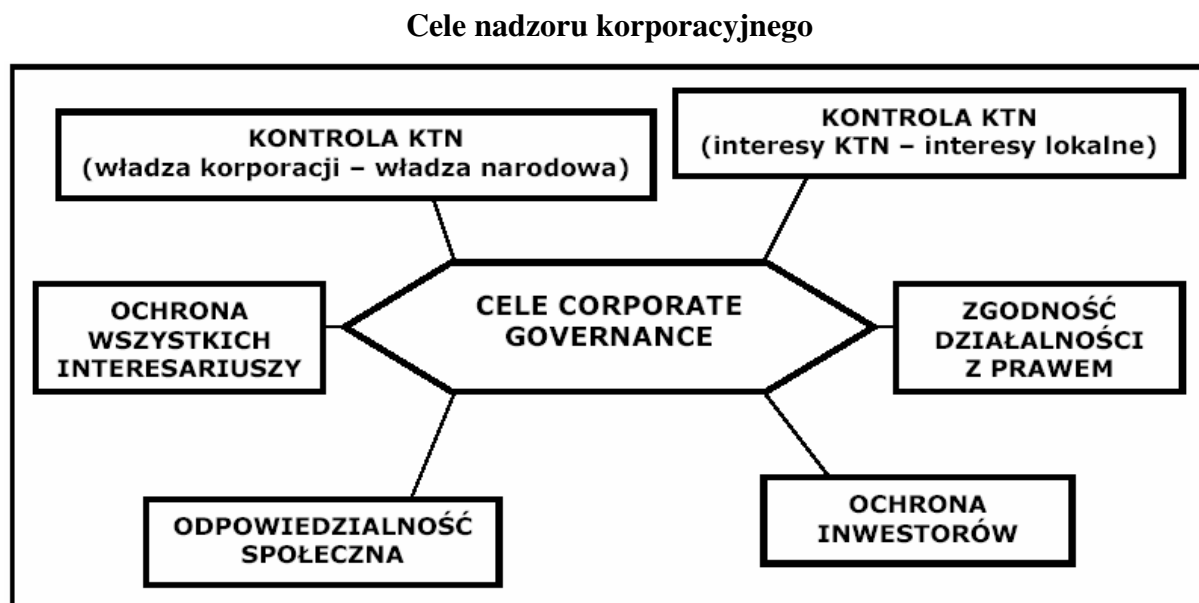
²⁷ Zob. szerzej http://www.oecd.org/about/0,3347,en_2649_33765_1_1_1_1_1,00.html (pobrano 06.11.2009).

należących i nienależących do OECD w ich wysiłkach zmierzających do dokonania oceny i udoskonalenia prawnych, instytucjonalnych i regulacyjnych ram funkcjonowania nadzoru korporacyjnego w tych państwach oraz by zaoferować pakiet wytycznych i sugestii skierowanych do giełd papierów wartościowych, inwestorów, przedsiębiorstw i innych podmiotów odgrywających rolę w procesach kształtowania się dobrych systemów nadzoru korporacyjnego²⁸.

Sam nadzór/ład korporacyjny należy rozumieć jako zespół reguł tworzących strukturę relacji i wzajemnych zależności między kluczową grupą składającą się z akcjonariuszy, osób nadzorujących i zarządzających, która służy realizacji najlepszej strategii konkurencyjnej, a przez to osiągnięciu celów spółki. Cele nadzoru korporacyjnego obrazuje poniższy rysunek.

Z kolei na sam nadzór składają się zagadnienia ram prawnych nadzoru, praw wspólników oraz ich funkcji właścicielskich, równoprawnego traktowania wspólników, rola interesariuszy, kwestie jawności i przejrzystości oraz zakres odpowiedzialności osób powołanych do zarządzania spółką²⁹.

Rysunek 2.

źródło: opracowanie własne

Uzupełnieniem tych wszystkich działań jest ponadto walka z korupcją (łapówkarstwem, przekupstwem), która ma miejsce przy okazji realizacji transakcji

²⁸ OECD, *Zasady nadzoru korporacyjnego*, Paris 2004, s. 11.

²⁹ Zob. szerzej *ibidem*, s. 16–27.

międzynarodowych. W związku z tym OECD przyjęła 21 listopada 1997 roku stosowną konwencję (ang. *OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions*)³⁰. Nakłada ona na kraje członkowskie oraz te, które tę konwencję ratyfikowały³¹, następujące obowiązki:

- kryminalizację zachowań zmierzających do zaoferowania, obiecania lub przekazania jakiegokolwiek korzyści celem wpłynięcia na zachowanie kompetentnych podmiotów skutkujących uzyskaniem/utrzymaniem określonej nielegalnej przewagi w działalności biznesowej,
- uregulowania odpowiedzialności osób prawnych za przekupstwo,
- wprowadzenia odpowiedniego systemu sankcji, który oprócz samego karania za czyn niedozwolony pełniłby rolę odstrasżającą,
- w przypadku niemożności zastosowania sankcji karnych wobec osób prawnych wprowadzenia kar finansowych, przepadku lub konfiskaty majątku,
- ustanowienia systemu jurysdykcji w tym zakresie,
- na stosowanie zapisów konwencji nie powinny mieć wpływu rozważania nad interesem gospodarczym kraju, potencjalne skutki w relacjach z innym krajem lub tożsamość osób fizycznych i prawnych,
- przepisy umożliwiające walkę z przekupstwem powinny być zasadniczo zbieżne z legislacją odnoszącą się do procedury prania brudnych pieniędzy (ang. *money laundering*),
- świadczenia sobie wzajemnej pomocy prawnej, dokonywania ekstradycji oskarżonych.

Systemy prawne krajów, które ratyfikowały konwencję, poddawane są także okresowemu przeglądowi pod kątem spójności i skuteczności krajowego prawodawstwa, jak również, czy przewidziane prawem regulacje są stosowane efektywnie³².

³⁰ Była to odpowiedź na rekomendację Rady przyjętą 27 maja 1994 roku, a następnie poprawioną 23 maja 1997 roku (ang. *Revised Recommendation of the Council on Combating Bribery in International Business Transactions*).

³¹ Według stanu na marzec 2009 było to 30 krajów członkowskich OECD oraz 8 nieczłonkowskich – Argentyna, Brazylia, Bułgaria, Chile, Estonia, Izrael, Słowenia, Republika Południowej Afryki.

³² Zob. szerzej http://www.oecd.org/document/24/0,3343,en_2649_34859_1933144_1_1_1_1,00.html (pobrano 08.11.2009). Raport na temat Polski zob. OECD, Working Group on Bribery in International Business Transactions, *Report on the Application of the Convention Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions and the 1997 Revised Recommendation on Combating Bribery in International Business Transactions*, 18.01.2007.

Problematyka funkcjonowania międzynarodowych rynków finansowych. Konsekwencje kryzysu finansowego

Rozwój międzynarodowych rynków finansowych, za pośrednictwem których dokonuje się współcześnie operacji opiewających na gigantyczne w porównaniu ze sferą realną gospodarki kwoty, stanowi już od wielu lat wyzwanie dla decydentów politycznych oraz organizacji międzynarodowych, w tym także OECD, zmierzających do osiągnięcia globalnego porozumienia (systemu wzajemnych zobowiązań), które umożliwiłoby kontrolę nad tą sferą aktywności ekonomicznej i absorbowanie pojawiających się wciąż nowych problemów. Kryzys finansowy i gospodarczy, który rozpoczął się na przełomie lat 2007/2008, jeszcze bardziej wzmocnił głosy krytyków akcentujących zbyt dalece posuniętą liberalizację przepływów kapitałowych. Z perspektywy rządów najpoważniejszym wyzwaniem okazało się bowiem opracowanie w krótkim czasie bardzo kosztownych programów interwencji antykryzysowej (finansowanych ze środków publicznych), której głównym celem było przede wszystkim uchronienie rozbudowanego sektora finansowego od destabilizacji, która z kolei mogłaby negatywnie wpłynąć (choć i tego nie udało się uniknąć) na sferę realną.

W oczach krytyków największe kontrowersje budził właśnie transfer funduszy publicznych na rzecz prywatnych podmiotów, co godziło w logikę i podstawowe zasady rynkowej odpowiedzialności graczy za podejmowane decyzje. Rządy, działając przy wsparciu różnych grup interesu, w tym także organizacji międzynarodowych, porzuciły jednak wierność wolnorynkowym zasadom na rzecz bardzo pragmatycznego z ich punktu widzenia podejścia gwarantującego uspokojenie bieżących napięć za cenę odsunięcia dyskusji nad zakresem i kosztami podejmowanych działań na bliżej nieokreśloną przyszłość. Taki model rozwiązywania kluczowych problemów spotyka się w krajach wysokorozwiniętych ze społeczną akceptacją, zatem cały wysiłek podejmujących określone decyzje gremiów koncentruje się na perspektywie krótkookresowej i racjonalizowaniu (nawet wbrew tzw. zdrowemu rozsądkowi) podjętych wyborów.

Refleksja nad takim „znakiem czasów” prowadzi jednak do pesymistycznych wniosków, gdyż odsłania całą gamę patologii współczesnego systemu polityczno-gospodarczego (m.in. związku wielkiego biznesu i wielkiej polityki, niejednakowe traktowanie rywalizujących na rynku podmiotów, brak odwagi w podejmowaniu strategicznych wyborów i wiele innych).

Z całą mocą należy stwierdzić, że pierwszy w XXI wieku kryzys finansowy i gospodarczy nie wpłynął znacząco na przewartościowanie (gruntowną zmianę) postaw, ponieważ zamiast stać się okresem przełomu/nowego otwarcia³³, które pozwoliłoby pozbyć się „bagażu popełnionych błędów”, zakonserwowano raczej istniejące patologie, głównie poprzez wysłanie światowej opinii publicznej wyraźnego sygnału, że pewne kategorie przedsiębiorstw (a są nimi zwłaszcza potężne instytucje finansowe³⁴) będą mogły zawsze liczyć na rządowe wsparcie³⁵, co w pewnych okolicznościach wzmacnia ryzyko wystąpienia pokusy nadużycia (ang. *moral hazard*).

Rola analizowanej w tym opracowaniu organizacji w odniesieniu do funkcjonowania międzynarodowych rynków finansowych koncentruje się przede wszystkim na działaniach zmierzających do budowy przewidywalnego, spójnego ładu w tej sferze, dzięki któremu rosłoby zaufanie do działalności instytucji finansowych. Zwrócono tutaj uwagę na dostępność taniego pieniądza, co przyniosło w konsekwencji zwiększoną płynność sektora bankowego oraz problem spekulacji (baniek inwestycyjnych), które dodatkowo wykorzystując złożoną, częstokroć wręcz niezrozumiałą, konstrukcję instrumentów pochodnych wzmocniły presję na dokonywanie arbitrażu, lewarowane inwestycje (mechanizm tzw. dźwigni finansowej) oraz wzrost cen aktywów nieodzwierciedlający ich rzeczywistej wartości.

W kontekście ostatnich wydarzeń OECD włączyła się wobec tego w ogólnoświatowy wysiłek intelektualny związany z wypracowaniem nowych propozycji wyjścia z kryzysu. Zaproponowano tutaj podjęcie następujących kroków³⁶:

- usunięcie przeszkód natury regulacyjnej, podatkowej czy strukturalnej, które przyniosły zakłócenia typowe dla znanego od dawna problemu pryncypał-agent,
- reformę systemów prawnych w kierunku bardziej sprawnego (niekoniecznie zaś rozbudowanego) nadzoru nad działalnością instytucji finansowych, zwłaszcza w zakresie omawianego wcześniej ładu korporacyjnego i poprawy transparentności

³³ Etymologia słowa „kryzys” odwołuje się właśnie do pojęć takich jak punkt zwrotny, oddzielenie, rozstrzygnięcie.

³⁴ Której rola wraz z postępującą globalizacją na skutek prowadzonych systematycznie fuzji i przejęć będzie jeszcze bardziej zyskiwała na znaczeniu.

³⁵ Formułowane przy tej okazji apele o prowadzenie bardziej odpowiedzialnej czy też przewidywalnej polityki gospodarczej wydają się być niezbyt wiarygodne, jeśli pod pojęciem odpowiedzialności będzie kryło się każdorazowe spełnianie oczekiwań korporacji, które z własnej winy wpadły w problemy, czyli same prowadziły nieodpowiedzialną, zbyt ryzykowną politykę w zakresie własnych celów biznesowych.

³⁶ Zob. szerzej OECD, *The Financial Crisis, Reform and Exit Strategies*, Paris 2009, A. Blundell-Wignall, P. Atkinson, S.-H. Lee, *Dealing with the Financial Crisis and Thinking about the Exit Strategy*, “Financial Market Trends” No. 96, Vol. 2009/1 oraz G. Wehinger, *Lessons from the Financial Market Turmoil: Challenges ahead for the Financial Industry and Policy Makers*, “Financial Market Trends”, No. 95, Vol. 2008/2.

procesów decyzyjnych w zakresie zarządzania ryzykiem, zarządzania płynnością, sekurytyzacji, analizy wiarygodności kredytowej,

- sformułowanie długookresowej wizji rozwoju stosunków gospodarczych i finansowych, w ramach której włączono by rozwiązania minimalizujące ryzyko ponownego wystąpienia kryzysu,
- określenie alternatywnych dla nacjonalizacji sposobów poprawy efektywności zarządzania majątkiem (restrukturyzacja, pomoc publiczna, fuzje³⁷) w sytuacji, gdy jego część stanowią tzw. toksyczne długi/aktywa (ang. *toxic assets*) będące konsekwencją zbyt dalece posuniętego zaufania wobec przedsiębiorstw, których plany biznesowe okazały się być oparte na nierealnych przesłankach.

W ocenie OECD zwalczanie negatywnych skutków kryzysu finansowego musi także uwzględniać wpływ podejmowanych działań na sferę realną i cechować się najwyższą jakością w odniesieniu do czynnika czasu, w jakim stosowne działania należy podjąć lub ich zaniechać. Uzdrawianie struktury majątku instytucji finansowych może bowiem oznaczać zaostrzenie wymogów stawianych potencjalnym kredytobiorcom, co z kolei może osłabić zarówno procesy inwestycyjne, jak i powstawanie nowych przedsiębiorstw (zwłaszcza małych i średnich), a konsekwencji ograniczyć powstawanie nowych miejsc pracy/zwiększyć bezrobocie. Oddziaływanie na koniunkturę gospodarczą za pośrednictwem budżetu może jednak oznaczać presję na wzrost deficytu i długu publicznego, wzrost podatków i tym samym osłabienie wiarygodności tego typu działań i zarazem utratę poparcia społecznego.

Należy przy tym pamiętać, że wsparcia finansowego ze strony rządów oczekują nie tylko banki, lecz także fundusze emerytalne, bowiem powierzane im zgodnie z prawem środki powinny zapewnić wypłatę emerytur w przyszłości, natomiast kryzys mocno nadwerężył stan ich posiadania, co grozić może wybuchem kolejnych napięć w przyszłości.

OECD jako „klub bogatych” – krytyka organizacji

Działalność OECD, jakkolwiek cenna i opiniotwórcza, wzbudza szereg kontrowersji, których natura wynika z genezy i charakteru tej organizacji. Najpoważniejsze wątpliwości budzi w tym kontekście fakt, że OECD jako forum zrzeszające najlepiej rozwinięte gospodarczo kraje w pewien sposób próbuje odgrywać rolę organizacji o charakterze

³⁷ W tym przypadku należy jednak zwrócić uwagę, czy na przedmiotowym rynku nie dojdzie do nadmiernej koncentracji, która zaszkodzi konkurencji.

globalnym i promować określony model polityki gospodarczej na świecie. Przyjmuje się tutaj niejako milczące założenie, nad słusnością którego raczej się nie dyskutuje, że to kraje rozwinięte dysponują stosunkowo najbardziej cennymi i rozległymi doświadczeniami (z czym można się zgodzić), które to powinny być (a w tym zakresie takiej powszechnej zgody już nie ma) niejako wzorcem dla krajów rozwijających się i najslabiej rozwiniętych.

Wobec takiego modelu działanie w imię globalnego interesu sprowadza się nierzadko do promowania polityki utrwalającej strukturę charakterystyczną i korzystną dla krajów wysoko rozwiniętych. Coraz większe obawy wzbudza jednak fenomen BRIC (względnie BRIICS)³⁸, który udowadnia, że niekoniecznie należy realizować politykę gospodarczą wedle zaleceń różnych organizacji międzynarodowych i niekoniecznie godzić się na realizację systematycznie przez nie podsuwanych propozycji.

Dowodem na słusność tak sceptycznej oceny działalności OECD mogą być choćby działania zmierzające do wyeliminowania zjawiska tzw. szkodliwej konkurencji podatkowej, które sprowadzają się do wywierania politycznej i gospodarczej presji na kraje, które nie potrzebują posiadać systemów podatkowych, w ramach których obowiązkowe daniny publiczne byłyby na poziomie porównywalnym z tymi w krajach rozwiniętych³⁹. Widać zatem, że pozornie globalny interes sprowadza się do zabiegania o zachowanie szerokiego pola manewru dla realizacji kompleksowej i przez to kosztownej polityki gospodarczej, której skuteczność jest mocno uzależniona od sprawności pozyskiwania podatków i efektywności wydatkowania środków publicznych.

Jeszcze innym czynnikiem ograniczonego zaufania co do rzeczywistych celów samej organizacji może być model, w oparciu o który udzielane jest różnego rodzaju wsparcie dla krajów najslabiej rozwiniętych. Powszechną praktyką w takich przypadkach jest, że pomoc techniczna, finansowa, wsparcie kompetencyjne itp. muszą być realizowane równoległe z całym pakietem wielu reform uważanych przez dawców tejże pomocy za kluczowe i niezbędne. Oznacza to, że kraje, które o takie wsparcie się ubiegają, nie mają innego wyjścia, jak tylko zgodzić się na proponowane rozwiązania (paradoks suwerenności).

Nie mniej ważną kwestią zarówno w przypadku OECD, jak i innych międzynarodowych organizacji gospodarczych jest to, że poprzez polityczne uzgodnienia odnośnie obsady najbardziej prestiżowych stanowisk oraz struktury budżetu (zwłaszcza od

³⁸ Są to państwa, które formalnie nie należą jeszcze do OECD, zatem możliwości oddziaływania na kształt realizowanej przez nie polityki są ograniczone.

³⁹ Zob. http://www.oecd.org/document/57/0,3343,en_2649_33745_30578809_1_1_1_1,00.html (pobrano 10.11.2009).

strony jego wpływów i określenia największych płatników) dąży się do zachowania dotychczasowego kierunku i spójności prowadzonych działań. Istnieje hipoteza (choć dla wielu jest to oczywista obserwacja), że organizacje międzynarodowe stanowią jedną z płaszczyzn, za pośrednictwem których najwięksi światowi gracze (zarówno państwa, jak i korporacje) realizują własną politykę i osiągają w ten sposób postawione sobie cele⁴⁰. Choć powoływanie do życia organizacji międzynarodowych jest zwykle powodowane istnieniem problemów, z którymi państwa samodzielnie nie umieją sobie poradzić, to praktyka funkcjonowania wskazuje, że nad scenariuszami rozwiązania sytuacji dyskutują wybrani.

⁴⁰ Dobrą nauką w tym przypadku może być zwłaszcza przeanalizowanie biznesowo-politycznych karier prominentnych osób działających na forach organizacji międzynarodowych.

Zakończenie

Z powyższych rozważań wynika niezbicie, że OECD zasadniczo promuje konsekwentną, długoterminową wizję określonych działań, które są w jej ocenie kluczowe dla utrzymania pożądanego tempa wzrostu, nie pozostając jednocześnie obojętną na bieżące wydarzenia, których skutkiem może być znacząca zmiana polityki gospodarczej poszczególnych państw, co z kolei mogłoby zaszkodzić spójności podejmowanych wysiłków. Zaznaczyć należy, że globalne spowolnienie 2007–2009 wywarło znaczny wpływ na postrzeganie zjawisk ekonomicznych i ich możliwych konsekwencji, co na forach wielu organizacji międzynarodowym, w tym OECD, znalazło swój wyraz w dążeniu do podjęcia dyskusji i skoordynowania podejmowanych w skali globalnej działań poszczególnych aktorów tak, by uchronić światową gospodarkę przed ryzykiem powrotu tendencji protekcjonistycznych⁴¹

Wydaje się jednak, że taki stan rzeczy musi być poniekąd świadomie kontrolowany przez te gremia, gdyż jakakolwiek drastyczna zmiana w postawie kluczowych decydentów mogłaby zostać potraktowana jako przyzwolenie na działania niedające się pogodzić z dotychczasową logiką globalizacji. Prawdopodobne w tym kontekście jest, że wysiłki OECD oprócz działań długofalowych (dowodzących niejako ambicji zmierzających w kierunku odgrywania istotnej roli w ramach tzw. *global governance*) mają w krótkim okresie łagodzić powstałe napięcia i utrzymać zasady wypracowywanych wcześniej z niemałym trudem porozumień.

⁴¹ Ta obawa przed powrotem protekcjonizmu przybiera niekiedy wręcz formę fobii, gdyż jakiegokolwiek kroki, które choćby chwilowo wzmacniały rolę czynników natury administracyjnej w światowym handlu i przepływach kapitałowych, są traktowane jako zamach na niezbywalne prawa gwarantujące – teoretycznie rzecz biorąc – wzrost ogólnoświatowego dobrobytu. Kategoria ta z perspektywy współczesnej krótkowzroczności decyzji politycznych pozostaje jednak wciąż celem dość abstrakcyjnym.

Spis literatury

- Blundell-Wignall A., Atkinson P., Lee S.-H., *Dealing with the Financial Crisis and Thinking about the Exit Strategy*, "Financial Market Trends", No. 96, Vol. 2009/1.
- Hayashikawa M., *Trading Out of Poverty. How Aid for Trade Can Help*, "OECD Journal of Development", Vol. 10/1.
- <http://www.fatf-gafi.org>.
- <http://www.oecd.org>.
- Kopiński D., *Inicjatywa „Aid for Trade” a liberalizacja handlu światowego*, [w:] *Procesy globalizacji i integracji w warunkach współczesnej gospodarki światowej. Wybrane problemy*, T. Sporek (red.), Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice 2009.
- Michalski B., *Międzynarodowa koordynacja polityki konkurencji. Budowa ładu konkurencyjnego w gospodarce światowej*, Difin, Warszawa 2009.
- OECD, *Aid for Trade at a Glance 2009: Maintaining Momentum*, Paris 06.07.2009.
- OECD, *Annual Report 2006*.
- OECD, *Annual Report 2007*.
- OECD, *Annual Report 2008*.
- OECD, *Annual Report 2009*.
- OECD, *Arrangement on Officially Supported Export Credits – July 2009 Revision*, TAD/PG(2009)21, 05.08.2009.
- OECD, *Benchmark Definition on Foreign Direct Investment*, Fourth Edition, Paris 2008.
- OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions.*
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises.*
- OECD, *Podstawy polityki na rzecz inwestycji*, Paris 2006.
- OECD, Working Group on Bribery in International Business Transactions, *Report on the Application of the Convention Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions and the 1997 Revised Recommendation on Combating Bribery in International Business Transactions*, 18.01.2007.
- OECD, *Zasady nadzoru korporacyjnego*, Paris 2004.
- The OECD Declaration and Decisions on International Investment and Multinational Enterprises.*
- Wehinger G., *Lessons from the Financial Market Turmoil: Challenges ahead for the Financial Industry and Policy Makers*, "Financial Market Trends", No 95, Vol. 2008/2.